

[B] **BROODWIT.**
OVER “DE BLOEDPLEK” VAN PAUL DEMETS

De huls, het glas, de wikkel, de kelder, de paskamer en de supermarkt zijn min of meer afgesloten ruimtes die structuur verlenen aan wat anders weerloos, oeverloos of onoverzichtelijk was. Water stroomt weg als je het niet indamt, het pashok onttrekt naaktheid aan vreemde blikken, de winkel tast bederfelijke waren op in luchtdichte verpakkingen, die de plantaardige of dierlijke herkomst ervan hanteerbaar maken. Inkadering is een kenmerk van cultuur. Wie niet ordent, is een kind, een barbaar of een beest. Maar bloed kruipt waar het niet gaan kan.

De langverwachte derde bundel van Paul Demets (1966) heeft een verontrustende titel. *De bloedplek* kan verwijzen naar sporen van een misdrijf, naar groezelige artsensij, naar het hart of naar menstruatie, maar ook naar de menselijke conditie in het algemeen. Hoe gecultiveerd we ook zijn, we blijven altijd wezens van vlees en bloed, weerbarstige locaties waarin materie, drift en emoties het uiteindelijk altijd winnen van de rede en de beheersing. Juist doordat we ongeleide projectielen zijn, zoeken we dwangmatig naar hokjes en vakjes, rasters en schema's. We willen de wereld begrijpen en onszelf in de hand houden. Waar het bloed een plek zoekt, is de poëzie een voor de hand liggende optie, omdat zij én stromende taal én formele precisie te bieden heeft. Daarover gaat Demets' bundel.

Evenals in eerder werk kiest Demets voor een regelmatige bladspiegel van doorgaans drie of vier strofen waarvan de meeste vier of drie regels tellen, al wordt een aantal gedichten afgesloten met een statement van één of twee regels. Die schijnbare orde staat onder enorme spanning, omdat de afzonderlijke zinnen van een soms ondraaglijke dichtheid zijn. De taal wil openbarsten maar wordt streng in toom gehouden. Dit is poëzie die beschaving als een schier onmogelijke opdracht beschouwt. Daarbij stelt Demets meermalen de vraag in hoeverre we als individuen gezien kunnen worden. Spannen genetische aanleg, conditionerende opvoeding en culturele achtergrond niet eendrachtig samen om ons tot uniforme zombies te maken?

De bundel bestaat uit vier afdelingen, wat het boek een hoekige structuur verleent. In 'Perimeter' wordt op crimi-achtige wijze toegewerkt naar een

terroristische aanslag, ‘Lounge’ bezoekt plaatsen op die geacht worden comfortabel te zijn, maar in de praktijk eerder benauwend of verwarrend blijken, ‘Broedplaats’ reflecteert op de bedrieglijke oorspronkelijkheid van het dichterschap, en ‘Horst’ is het breed uitgesponnen verslag van een geboorte. Motto’s uit het werk van Dostojevski, Zygmunt Bauman en Jacques Lacan doen vermoeden dat Demets zijn poëzie aanwendt om te laten zien dat we allemaal in hetzelfde schuitje zitten. Ieder van ons zou die bom kunnen plaatsen of die caissière kunnen bespringen, ieder van ons is die pasgeborene. Wat niet betekent dat de gedichten niet tevens particulier zijn, want de spreker is overduidelijk een West-Europese man uit de middenklasse die zijn gezin als haven ervaart, maar ook als opgave.

Deze bevalling – die tevens de geboorte van een gedicht representeert – doet voor de toekomst het ergste vermoeden:

Zwemmen kan het uit zichzelf, zegt men, maar zwemmen doet het niet. Het verslikt zich en klokt het water af. Een golf rolt onze richting uit, het slaat zijn beentjes in een splinter licht

die schuimt. Het klauwt naar je keel. Je duwt, je stokt, je omklemt de armensteun. En dan is het heel. Ontijdig vroeg, twee handen hijsen het. Het fronst, het is te klein nog voor wat volgt. En dan meteen weer groot.

Ieder kind is een vondeling: “Als gevonden ligt het, bevochtigd / om door de dorste dagen heen te komen.” Maar het doet ook denken aan een “trapeziste” die “door mij” opgevangen moet worden. Daarboven “glijdt muziek die lichter maakt // als het halverwege hapert en in de streng blijft hangen”. De navelstreng die zoveel maanden voeding bood, blijkt nu een strop.

De vondeling kan tot een monster uitgroeien. De terrorist uit de eerste reeks is niet minder kwetsbaar dan de zuigeling die hij was, en lijkt meer op ieder van ons dan we zouden willen toegeven, want allemaal zitten we vastgesnoerd in conventies die hartstochten verstikken: “Het beeld dat wij ophangen van hem. Hij zit ons op de hielen, hij / kruipt onder onze huid. Schandvlek en schaamte vloeien uit. / Zijn couperosewang, een bloem die niemand streelt.” De moordenaar fascineert ons bovenmate. Na de bomaanslag richten we tegen de gehavende gevel

een tijdelijk monument van “kransen, kaarsen, knuffels” op, maar ook in dit tedere gebaar zwelt een “vruchtbegin”, zoals het laatste woord van de reeks luidt. Uit dood kan leven voortkomen, maar de nieuwe vrucht zal op zijn beurt rampspoed aanrichten.

De verborgen en onderdrukte krachten van lichaam en ziel worden weerspiegeld in de duisterheid van het gedicht, dat altijd een onuitsprekelijke kern bevat, een gevaarlijke lading die voelbaar is doordat de buitenkant onder stroom staat:

Het klokhuis, de flessenbodem, de pit, het broodwit. Is het dat wat men hier te verhullen heeft? Als voor een fall-out verpakt, verzeilt het hier. Wat, uit de vraag gerezen, kneedt en koekt.

Het door een korst aan het zicht onttrokken wit van het brood correspondeert alleen al door de positie in de regel met het “wat”, dat in eerste instantie als vraagwoord gelezen wordt, maar bij nader inzien zelf ook weer uit een vraag voortkomt. Enkele regels verder verschijnt de levende basis van het tot vorm gestolde gedicht als bevroren vis, die in “onontdoode staat” niet veel kan uitrichten. Maar zodra de verpakking geopend wordt en er zuurstof bij komt, zodra de lezer de woorden lucht geeft door ze uit te spreken, komt het gedicht tot leven, paradoxaal genoeg doordat het verstarde dier nu werkelijk met sterven kan beginnen.

Kenmerkend voor de geladenheid van Demets’ poëzie is de meerduidigheid van veel woorden. Het gedicht is een “klokhuis” omdat de tijd erin is opgesloten, de “flessenbodem” herinnert aan het feit dat flessen een ziel hebben, het “broodwit” verwijst naar de leegte van het onbeschreven blad, dat, in combinatie met “gerezen”, een gistingsproces oproept. Opmerkelijk is ook, juist in een gedicht met deze thematiek, het aan Kouwenaar herinnerende “men”. Ja, ook Demets is een dichter van het vlees en de klok, die genadeloos ontleedt om leven een kans te geven. “Ik schrijf met scalpel”, zegt hij. Het resultaat is een bloedplek.

PIET GERBRANDY

PAUL DEMETS, *De bloedplek*, De Bezige Bij, Amsterdam, 2011, 64 p.